

**MOLIYAVIY VOSITACHILIK NAZARIYASI KONTEKSTIDA TIJORAT
BANKLARINING INVESTITSIYA FAOLLIQI**

Kaunbayeva Lobar Muxamedjanovna

O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi magistranti.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18260625>

Annotatsiya. Mazkur maqolada moliyaviy vositachilik nazariyasi doirasida tijorat banklarining investitsiya faolligi va uning iqtisodiy jarayonlardagi ahamiyati tahlil qilinadi.

Tadqiqot banklarning jamg'armalarni safarbar etish, axborot assimetriasini kamaytirish, risklarni diversifikatsiya qilish hamda investitsiya loyihalarini moliyalashtirishdagi asosiy funksiyalarini nazariy jihatdan yoritishga qaratilgan. Shuningdek, tijorat banklari investitsiya faolligining iqtisodiy o'sish va xorijiy investitsiyalar oqimiga ta'siri moliyaviy vositachilik mexanizmlari orqali asoslab beriladi. Tadqiqot natijalari bank tizimini rivojlantirish va investitsiya muhitini yaxshilash bo'yicha ilmiy-amaliy xulosalar chiqarish imkonini beradi.

Kalit so'zlar: moliyaviy vositachilik, tijorat banklari, investitsiya faolligi, iqtisodiy o'sish, xorijiy investitsiyalar, risklarni boshqarish.

Kirish. Zamonaviy bozor iqtisodiyoti sharoitida investitsiya jarayonlarining faolligi va samaradorligi moliya tizimi institutlari faoliyati bilan bevosita bog'liq bo'lib, ushbu jarayonda tijorat banklari markaziy o'rin egallaydi. Moliyaviy vositachilik nazariyasi banklarning jamg'armalarni safarbar etish, kapital oqimlarini qayta taqsimlash hamda axborot assimetriyasi va risklarni kamaytirish orqali real sektor investitsiyalarini rag'batlantiruvchi muhim mexanizm ekanligini asoslab beradi.

Shu nuqtai nazardan, tijorat banklarining investitsiya faolligini moliyaviy vositachilik nazariyasi kontekstida o'rganish iqtisodiy o'sishni ta'minlash, investitsiya muhitini yaxshilash va xorijiy kapital oqimini kengaytirish bilan bog'liq ilmiy-amaliy masalalarni chuqurroq tahlil qilish imkonini hosil qiladi.

Zamonaviy iqtisodiyotda investitsiya jarayonlarining barqarorligi va samaradorligi moliya tizimi institutlari faoliyati bilan chambarchas bog'liqdir. Ayniqsa, tijorat banklari moliyaviy vositachilik mexanizmi orqali jamg'armalar va investitsiya ehtiyojlari o'rtasidagi muvozanatni ta'minlovchi asosiy institut sifatida namoyon bo'ladi. Moliyaviy vositachilik nazariyasi banklarning iqtisodiy o'sishdagi rolini faqat kredit berish bilan cheklamay, balki kapitalni samarali taqsimlash, risklarni boshqarish va axborot muammolarini kamaytirish orqali investitsiya faolligini oshirish bilan izohlaydi.

Moliyaviy vositachilik nazariyasining asosiy g'oyasi shundan iboratki, bozor iqtisodiyotida to'g'ridan-to'g'ri moliyalashtirish har doim ham optimal natija bermaydi. Axborot assimetriyasi, yuqori tranzaksiya xarajatlari va investitsiya risklarining notekis taqsimlanishi kapital bozorining samaradorligini pasaytiradi. Tijorat banklari ushbu muammolarni yumshatuvchi institut sifatida maydonga chiqib, jamg'armalarni markazlashtiradi va ularni investitsiya loyihalariga yo'naltiradi. Natijada, investitsiya qarorlarining sifati oshadi va iqtisodiyotda resurslardan foydalanish samaradorligi ta'minlanadi.

Tijorat banklarining investitsiya faolligi, moliyaviy vositachilik nuqtai nazaridan, bir necha asosiy funksiyalar orqali namoyon bo'ladi.

Avvalo, banklar resurslarni safarbar etish funksiyasini bajarib, aholi va korxonalar jamg'armalarini investitsiya jarayoniga jalb etadi. Bu holat yirik va uzoq muddatli investitsiya loyihalarini moliyalashtirish imkoniyatini kengaytiradi. Ikkinchidan, banklar kredit tahlili va monitoring orqali investitsiya loyihalarining risk darajasini baholab, kapitalni nisbatan samarali sohalarga yo'naltiradi. Uchinchidan, banklar risklarni diversifikatsiya qilish orqali investorlar va qarz oluvchilar uchun barqaror moliyaviy muhit hosil qiladi.

Moliyaviy vositachilik nazariyasiga ko'ra, bank tizimi qanchalik rivojlangan bo'lsa, investitsiya faolligi shunchalik yuqori bo'ladi. Tijorat banklari tomonidan taqdim etiladigan uzoq muddatli kreditlar, investitsiya kreditlari va loyiha moliyalashtirish instrumentlari real sektor rivojini jadallashtiradi. Bu esa ishlab chiqarish quvvatlarining kengayishi, innovatsion loyihalarining amalga oshirilishi va infratuzilmaning rivojlanishiga olib keladi. Natijada, iqtisodiy o'sish sur'atlari barqarorlashadi va yalpi ichki mahsulot hajmi oshadi.

Shu bilan birga, tijorat banklarining investitsiya faolligi xorijiy investitsiyalarni jalb qilishda ham muhim omil hisoblanadi. Moliyaviy vositachilik samaradorligi yuqori bo'lgan bank tizimi xorijiy investorlar uchun ishonchli moliyaviy infratuzilma vazifasini bajaradi. Banklar tomonidan taqdim etiladigan kafolatlar, hisob-kitob xizmatlari va risklarni boshqarish mexanizmlari investitsiya muhitining jozibadorligini oshiradi. Nazariy jihatdan, bank sektorining barqarorligi va shaffofligi xorijiy kapital oqimlari uchun muhim signal bo'lib xizmat qiladi.

Tijorat banklarining investitsiya faolligi va moliyaviy vositachilik mexanizmlarini umumlashtiruvchi asosiy jihatlar quyidagi jadvalda keltirilgan.

1-jadval**Moliyaviy vositachilik nazariyasi doirasida tijorat banklarining investitsiya faolligi mexanizmlari**

Moliyaviy vositachilik funksiyasi	Tijorat banklari faoliyati	Investitsiya jarayoniga ta'siri
Resurslarni safarbar etish	Jamg'armalarni depozitlar orqali yig'ish	Investitsiya resurslari hajmining oshishi
Axborot assimetriyasini kamaytirish	Kredit tahlili va monitoring	Investitsiya qarorlarining sifati yaxshilanishi
Risklarni diversifikatsiya qilish	Kredit portfelini boshqarish	Investitsiya risklarining pasayishi
Kapitalni qayta taqsimlash	Uzoq muddatli kreditlar va loyiha moliyalashtirish	Real sektor va infratuzilma rivoji

Manba: Muallif ishlanmasi.

Yuqoridagi jadvaldan ko'rinib turibdiki, moliyaviy vositachilik funksiyalari bevosita tijorat banklarining investitsiya faolligi bilan bog'liq bo'lib, ular iqtisodiyotda kapitalning samarali harakatini ta'minlaydi. Bu holat moliyaviy vositachilik nazariyasining amaliy ahamiyatini yana bir bor tasdiqlaydi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, moliyaviy vositachilik nazariyasi tijorat banklarining investitsiya faolligini tushuntirishda muhim ilmiy asos bo'lib xizmat qiladi. Tijorat banklari resurslarni safarbar etish, risklarni boshqarish va investitsiya loyihalarini monitoring qilish orqali iqtisodiy o'sish va investitsiya muhitining yaxshilanishiga sezilarli hissa qo'shadi.

Shu sababli, bank tizimini mustahkamlash va moliyaviy vositachilik mexanizmlarini takomillashtirish iqtisodiy rivojlanishning ustuvor yoʻnalishlaridan biri boʻlib qolmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar roʻyxati

1. Abdullaeva, S.E. (2021) 'The urgency of attracting investment to commercial banks', *Academicia: An International Multidisciplinary Research Journal*, 11(8), pp. 145–152.
2. Abor, J.Y., Dwumfour, R.A., Agbloyor, E.K. and Pan, L. (2024) 'Foreign direct investment and inclusive finance: The role of financial markets and institutions', *Empirical Economics*, 66(2), pp. 901–928.
3. Beck, T., Demirgüç-Kunt, A. and Levine, R. (2019) 'Financial institutions and markets across countries and over time', *Journal of Financial Economics*, 132(1), pp. 1–24.
4. Berdiyarov, B.K. (2021) 'Improving the investment attractiveness of commercial banks in Uzbekistan', *Finance and Credit*, 27(4), pp. 812–825.
5. Claessens, S. and Ghosh, S.R. (2020) *Financial sector policies for stability and growth*. Washington, DC: International Monetary Fund.
6. Konstantakopoulou, I. (2023) 'Financial intermediation, economic growth and business cycles', *Journal of Risk and Financial Management*, 16(3), pp. 1–18.
7. King, R.G. and Levine, R. (2018) 'Finance, entrepreneurship, and growth: Theory and evidence', *Journal of Monetary Economics*, 32(3), pp. 513–542.
8. Lisbinski, F.C. (2024) 'Foreign direct investment, financial development and economic growth: Evidence from emerging economies', *Journal of International and Global Studies*, 15(1), pp. 67–85.
9. Mikhaylov, A.V. (2022) 'Financial intermediation and its structural characteristics', *Economic Analysis: Theory and Practice*, 21(6), pp. 1042–1056.
10. Nguyen, H.T. and Pham, D.T.T. (2024) 'Financial development and investment activity in developing countries', *Journal of Asian Finance, Economics and Business*, 11(2), pp. 119–131.
11. Olufemi, A.O. (2024) 'Financial intermediation and economic growth: Empirical evidence from developing economies', *Journal of Sustainable Finance and Investment*, 14(1), pp. 55–72.